

INGLIZ VA O‘ZBEK TILIDA SPORT TERMINLARINING SEMANTIK TAHLILI
SEMANTIC ANALYSIS OF SPORTS TERMS IN ENGLISH AND UZBEKI

Iroda Xolboyeva Shuxrat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

irodaxonxolboyeva@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada sportning sport terminlarining ingliz va o‘zbek tilidagi semantik tahlili haqida so‘z yuritiladi. Hozirgi globallashuv davrida o‘zbek tiliga juda ko‘plab yangi so‘zlar kirib kelmoqda. Ularning salmoqli qismini sport sohasiga oid inglizcha terminlar ham tashkil qiladi. Ushbu terminlarning anglatgan ma‘nosini bilish alohida ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: *sport, termin, ingliz tili, tarjima, futbol.*

Abstract: This article deals with the semantic analysis of the English and Uzbek language of the clash of sports. In the current era of globalization, many new words have entered the Uzbek language. And they also include English terms related to the field of sports of other countries. It is important to know the meaning of these terms.

Keywords: *sport, term, English language, translation, football.*

Аннотация: Данная статья посвящена семантическому анализу спортивных терминов в английском и узбекском языках. В нынешнюю эпоху глобализации в узбекский язык входит много новых слов. Значительную часть из них составляют английские термины, относящиеся к сфере спорта. Важно знать значение этих терминов.

Ключевые слова: *спорт, термин, английский язык, перевод, футбол.*

Insoniyat taraqqiyoti jarayonining davrida sport, jamiyat nazarida katta daromad qilish manbai sifatida qaralgan bo‘lsa, hozir sport-inson salomatligi mezonining ajralmas bo‘lagi sifatidagi qarashlar ham kengaygan. Dunyo miqyosida xalqaro sport maqomiga ega bo‘lgan ko‘plab sport turlari mavjud. Ularda qo‘llaniladigan terminlar esa mazkur sport bilan shug‘ullanuvchi sportchilar yoki mutaxassislar uchun tanish, ammo aholining quyi qatlami bunday terminlarga har doim ham duch kelavermaydi.

Sport bu inson evolyutsiyasi uchun jismoniy foydali narsadan turli xil tashkilotlar, masalan, milliy va jahon sport jamoalari va uyushmalari tomonidan boshqariladigan va boshqariladigan intizomga aylangan evolyutsiyani tasdiqlaydi.

Uyg‘onish davrida sog‘liqni saqlash va jismoniy tarbiyaga asoslanib, ruh va tanani bog‘lash faoliyati sifatida sportni tiklashda bir nechta muhim voqealar ustunlik qiladi. Italiyada o‘yinlar hali ham o‘ynoqi va ko‘ngilochar xarakterga ega edi, ammo qoidalar sport amaliyotida aniqlana boshladi. Ot minish, suzish, yengil atletika va raqs eng ommabop bo‘lib, avvalgi tajovuzkor va qarama-qarshi xarakterini yo‘qotdi. Yana bir muhim voqea - bu inson tanasining ilmiy-tadqiqot ishlari natijasida sport tibbiyotining paydo bo‘lishi bo‘lib, u kasallik va kasalliklarni qanday qilib oldindan bilish haqida javob berdi va raqobatdosh jismoniy faoliyatga tatbiq etiladigan tibbiyotning ahamiyatini ta’kidladi.

Shaharlarning o'sishi va ijtimoiy munosabatlar va tijorat evolyutsiyasi Yevropada sportga qiziqishni kuchaytirdi. Barcha ijtimoiy sinflarda yangi sport amaliyotlari boshlandi va estetika qo'pollikdan ko'ra muhimroq bo'ldi.

Uyg'onish davridan keyin sanoat inqilobi yuz berdi va shu bilan birga ilmiy texnik taraqqiyot sportga tatbiq etildi. Bu har bir fan bo'yicha mukammallikka erishish uchun ko'proq tuzilgan o'quv tizimlari va o'ziga xos uskunalar yaratishga olib kelgan evolyutsiya edi. O'n to'qqizinchi asrda sport ijtimoiy qatlamidan qat'i nazar keng jamoatchilikka tarqaldi va raqobat qoidalari va standartlarini yaratadigan tashkilotlar tug'ila boshladi. Shunday qilib, velosiped, qilichbozlik, o'q otish va og'ir atletika kabi tizimlashtirilgan ligalar va yangi qonun-qoidalar vujudaga keldi.

Dastlab termin leksemasiga e'tiborimizni qaratamiz: tarixda *termin* so'zining turli tizimli tillarda paydo bo'lishi, kelib chiqish etimologiyasini taxminiy tarzda qayd eta olsak-da, o'rta asrlarda paydo bo'lgan lotincha *terminus* so'zi va qadimgi yunoncha *logos* ("tushuncha", "ta'limot" ma'nosini bildirgan) so'zlarining o'zaro birikishidan hosil bo'lgan *terminologiya* so'zining paydo bo'lishini *termin* so'ziga nisbatan aniqroq qayd etishimiz mumkin¹. *Termin* tushunchasi dastavval *chegaralar ilohiyligi*, keyinroq esa *chegara toshi*, so'nggi yoki *tugallangan joy*, *manzil* kabi bir necha ma'nolarda qo'llanilgan. O'rta asrlarga kelib esa *terminus* so'zi (biror bir narsani) *aniqlash va belgilash* ma'nosida qo'llanilgan².

Globalashuv davrida rivojlanayotgan fan sohalari va, umuman, inson hayotining barcha jabhalarini ilmiy jihatdan ochib berishda terminlarning o'rni beqiyosligi hech kimga sir emas. Ma'lumki, barcha sohalarda bo'lganidek, sport terminologiyasida ham yangidan yangi terminlar paydo bo'lmoqda va rivojlanishda davom etmoqda. Bu yangi terminlarning etimologiyasi va semantikasini tahlillar orqali aniqlash, o'zbek tiliga tarjimasini amalga oshirish o'zbek tilishunoslari oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

Maqolaning asosiy qismini ochib berish maqsadida futbol terminlarining ingliz tilidagi so'zlarni tarjimasini quyidagi jadvalda tahlil qilindi.

Inglizcha sport terminlari	O'zbek tiliga tarjimasini
<i>Gol (goal)</i>	maqsad
<i>assistant, (assistant)</i>	yordamchi
<i>debyut,</i>	Birichi ko'rinish
<i>penalty</i>	jazo
<i>offside,</i>	O'yindan tashqarida
<i>hetrik, (hat trick)</i>	Bir o'yinda 3ta gol urish (kriket o'yindan kelib chiqqan)
<i>dubl</i>	Ikki karra
<i>first team</i>	asosiy xodimlar
<i>kapitan / skipper</i>	futbol jamoasi sardori
<i>vinger</i>	oldinga (oldinga)

¹ Tim T. Sports, history and culture. Sport and politics: From Thatcher to Cameron – Who will be next? – 2015. – R. 4-5.

² O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildli. 1-5- jildlar. –Toshkent: —O'zbekiston milliy ensiklopediyasil Davlat ilmiy nashriyoti, 2006-2008.

<i>striker / attacker</i>	oldinga, oldinga - gollar urishi kerak bo'lgan hujumkor o'yinchi; ba'zi hollarda uni hujumchi (ish tashlash) deb ham atashadi
<i>effective goal scorer</i>	ko'plab o'yinlarda gol urgan futbolchi
<i>defender</i>	himoyachi - raqib jamoaga gol urishga imkon bermaydigan o'yinchi
<i>midfielder / midfielder (a little earlier)</i>	dushman hujumlaridan golni himoya qiladigan yarim himoyachi, yarim himoyachi, yarim himoyachi
<i>center back</i>	markaziy himoyachi, markaziy himoyachi, u maydon markazida o'ynaydi
<i>full protector</i>	o'z jamoasining maqsadiga yaqin bo'lgan va ularni hujumlardan himoya qiladigan himoyachi
<i>goalkeeper</i>	darvozabon

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki biz uchratayotgan sportga oid yangi, notanish bo'lgan terminlar, bevosita auditoriyani ushbu termin anglatayotgan ma'noni aynan ochib bera olsagina, foydalanuvchi tilida yangi so'z qo'llanishiga, zamonaviy o'zbek tili izohli lug'atida neologizmlar so'zlar kirib kelishiga sababchi bo'ladi. Bugungi kunda ham sport doimiy ravishda rivojlanib bormoqda va sport terminologiyayasi tobora ko'proq terminlarni birlashtirmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Дониёров Р. Ўзбек тили терминологияси айрим масалалари – Тошкент: Фан, 1977. – 128 б.
2. Ирискулов М. Тилшуносликка кириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 1992. – 252 б.
3. Tim T. Sports, history and culture. Sport and politics: From Thatcher to Cameron – Who will be next? – 2015. – P. 4-5.
4. O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildli. 1-5- jildlar. –Toshkent: —O'zbekiston milliy ensiklopediyasil Davlat ilmiy nashriyoti, 2006-2008.
6. ziyonet.uz